

מראי מקומות- שבועות י"ג

אבל יום הכפורים גרידא אינו מכפר בלא תשובה, ואפי' על הקלות. עוד כ' לפרש שם דשעיר המשתלח מהני כמו יסורין, דיו"כ גרידא לא מהני לכפר על העבירות שצריכין יסורין, ורק ע"י שעיר המשתלח מהני, דהשעיר במקום יסורין [ולפי חילוק זה, יש ליישב גם לרבי, משא"כ לחילוק א' שהבאנו, לא מהני זה ליישב אלא לשי' רבנן, אבל לא לשי' רבין].

(ב) **ואת מצותו הפר, זה המפר ברית בבשר-פרש"י**, שהיא מצוה יחידית. ופי' הריטב"א דכיון דזהו מצוה יחידית שבא נצטוה אברהם אבינו, לכן שפיר נקרא "מצותו", ומזה למידין דבמצות מילה מיירי. אולם כ' דאין צריך לזה, דיש לדרוש בפשיטות, דבמילת אברהם כתיב וערל זכר אשר לא ימול וגו' את בריתי הפר, וא"כ נמצא דאמרי' הפרה לענין מילה.

(ג) **זה המפר ברית בשר-ע' בערוך לנר** (כריתות ז.) דכ' להק' מכאן על שי' הרמב"ם, דס"ל דאין שייך כרת למי שלא מל אלא כשמת בלא מילה. וא"כ, מה שייך לומר ואת מצותו היפר הכרת, דאם עשה תשובה יוה"כ מכפר. ממ"נ, אם לא מל, הרי לא עשה תשובה, ואם מל, הרי לא הי' עליו איסור כרת כלל [ויש לדון אם שייך ליישב במי שעשה תשובה ביו"כ, והי' אז אסור למול עצמו, דאין מילתו דוחה יו"כ, ושוב מת באותו יום, או במוצאי יו"כ, דבאמת נתחייב כרת, כיון דמת בלא מילה, אולם עשה תשובה, וצ"ע בזה].

(ד) **אף יוה"כ אין מכפר אלא על השבים** - כפשוטו היינו דאין יו"כ מכפר כלל על מי שאינם שבים. אולם ע' ברמב"ם בהל' תשובה (א', ב') שכ' שהכל מתכפר על ידי שעיר המשתלח, והוא שעשה תשובה (וכרבנן דחולקים על רבי), אבל אם לא עשה תשובה אינו מתכפר אלא על הקלות. וביאר דהקלות היינו מצוות עשה ומצוות לא תעשה שאין בהם כרת או מיתת ב"ד. וכבר תמה הכסף משנה על הרמב"ם, מנין לו חילוק זה, הרי לכאור' משמעות הגמ' הוא דאין חילוק בזה, ורבנן ס"ל דבין בקלות ובין בחמורות צריך תשובה לכפרה, והניח בצ"ע. וע' בספר הקובץ (נדפס בספר הלקוטים ברמב"ם מהד' פונקל) שכ' ליישב ע"פ דברי הברייתא כאן,

(א) **בעומד במרדו רבי היא, וכו'-** לכאור' מבואר מסוגיין שכשם שרבי ס"ל דיו"כ מכפר בלא תשובה, כן שעיר המשתלח מכפר בלא תשובה. והק' הרשב"א (לקמן עמוד ב'), מהיכן שמענו דרבי ס"ל כן לענין השעיר המשתלח ג"כ, דמכפר אף בלא תשובה. ותי' דס"ל דעיקר כפרתו של שעיר המשתלח משום תוקפו של יו"כ הוא, וכיון דיו"כ מכפר לרבי אפי' למי שאינם שבים, מסתבר שכן הוא בשעיר המשתלח. **וע"ע בריטב"א** דכ' להוכיח מכאן דמה דס"ל לרבי דיו"כ מכפר, אין הביאור דיו"כ בעצמו מכפר, אלא דיו"כ עם הקרבנות בזמן המקדש מכפר (ודלא כהרשב"א, דכ' בפירוש דאז זה או זה מכפר). ועפ"ז כ' ליישב מה דלכאור' ק', דמשמע דכ"ע עכ"פ מודו דיו"כ עם תשובה מכפר על כל העבירות, ולכאור' אי"ז כהברייתא בסוף יומא (פו.) בד' חלוקי כפרה, דמבואר התם דאפי' תשובה ויו"כ אינו מכפר אלא על ל"ת שאין בו כרת ומיתת ב"ד, ואילו כאן משמע דכ"ע מודו דיו"כ מכפר על הכל, עכ"פ עם תשובה. וע"פ דבריו, כ' הריטב"א ליישב דמה דא' כאן, הוא רק בזמן שבהמ"ק הי' קיים, דתשובה עם יו"כ וקרבנותיו מכפר על הכל, אבל בזמן הזה, אפי' יו"כ עם תשובה אינו מכפר על הכל, אלא כמו דא' ביומא שם. **וע"ע בתוס' (ד"ה דעבר)** בענין זה, דהעיר דאם יום הכפורים מכפר על כל עבירות לפי רבי, א"כ מה כפרה נתוסף ע"י שעיר המשתלח. וצייד דאולי יום כפור אינו מכפר לגמרי, ורק ע"י שעיר המשתלח מכפר לגמרי. ועוד הביא מיש מפרשים דבאמת יו"כ מכפר לגמרי, אלא דאינו מכפר עד סוף היום, והשעיר המשתלח מכפר לגמרי מיד, וא"כ הוי נפק"מ למי שמת קודם סוף היום, דמצד יום כפור אין לו כפרה, ורק מצד שעיר המשתלח נתכפר. **וע"ע בגבורת ארי** (יומא פה:), ד"ה ועל החמורות) דכ' דלפי שי' הרמב"ם (תשובה א', ב') א"ש, דס"ל דקיי"ל דאין יום הכפורים מכפר בלא תשובה, אבל בשעיר המשתלח מכפר עכ"פ על הקלות אף בלא תשובה (ע' לקמן בזה). וכ' הגבול"א דכל זה הוא ע"י שעיר המשתלח,

לו יו"כ [אולם עדיין ק"ק, דהא מקי' הרמב"ן משמע דנקט דעדיין אוהו בחטא זו, וא"כ שפיר י"ל דאינו נתכפר על שאר עבירות כיון דהו"ל כאומר דיו"כ אינו מכפר. אבל לכאור' קו' התוס' אינו כן, אלא דאף אם עבר בתחלת היום, מ"מ עכשיו התחרט על הכל, וא"כ לכאור' לא שייך ליישב כן, דעכשיו ודאי אומר דיו"כ מכפר, וצ"ע].

(ז) **דאכל סמוך לשקיעת החמה, דלא הוה שהות לכפורי לי'-** הק' **בברכת אברהם**, הא אי אפשר לצמצם, וא"כ, או לא גמר אכילת הכותבת קודם שקיעת החמה, או גמרו והי' שהות לכפר בשבילו, ואיך אמרי' דגמר אז ולא הי' שהות. וכ' לתרץ דלעולם גמר שיעור כותבת שלו קודם ששקע החמה, אלא דבשעת שקיעת החמה עדיין הי' עסוק באכילה זו, ולכן י"ל דכל זמן דעדיין עסוק הוא בהעבירה, אין שייך להיות לו כפרה, וא"כ א"ש מה דאמרי' דהי' סמוך לשקיעת החמה ולא הי' שהות לכפר.

(ח) **הושוו כולן בכפרה אחת- פרש"י** דבהא יכפר בתרא, הוה כהנים ליום וישראלים, מלמד שכולן מתכפרין בשעיר המשתלח בשאר עבירות, וכו'. וע' **במהרש"א** שהביא מה שהק' **המהר"י אבן ל"ב**, דהאי יכפר גופא איצטריך לרבות הלויים, וא"כ איך מרבינן על ידו דיש כפרה על כל חטאים אלו. ותי' המהרש"א דיכפר דרישא דקרא מצי לכללינהו כולהו דכתיבי בקרא, ולכן מיכפר מציעתא מרבינן לרבות עזרה וכו' שהוא מן הדומה, ומיתורא דיכפר בתרא דרשי' לרבות לויים, מהא דכתי' לעיל מיני' ועל הכהנים. וכשהגמ' אומרת דהושוו כולם בויכפר בתרא, אין הביאור דיכפר בתרא מיותר הוא, והושוו כולם ע"י היתורא, אלא הביאור הוא דכיון דכתיב כולם בקרא, וכתיב על כולם יכפר, ממילא הושוו כולם בכפרה א'.

(ט) **מאי טעמי' דר"ש-** הק' **המהרש"א** בשם **המהר"י אבן לב**, מה הק' הגמ', הרי הוא בעצמו נתן טעם לדבריו, שכשם שדם השעיר הנעשה בפנים מכפר, וכו'. ותי' המהרש"א דאף ר"י מודה דדם הפר מכפר לכהנים על טומאת מקדש וקדשיו, ומ"מ אין וידוי הפר מיותר לשאר עבירות, ע"ש הסברו, ולא נקט ר"ש לשון זה אלא לאחר דלמד מקרא דולקח ב' השעירים, וכו'. וע"ע לקמן מהתורת חיים פי' אחר בביאור קו' הגמ'.

דהי' רוצה ללמוד מחטאת ואשם דיו"כ אין מכפר אלא על השבים, ואף דהגמ' השיב על הראי' מחטאת ואשם, וילפי' לי' מקרא ד"אך", אולם י"ל דלא חידש המיעוט אלא בדומה לחטאת ואשם (דהא מבואר בברייתא דמסברא חיצונה הי' יו"כ מכפר אפי' בלא תשובה), דמכפרין על חמורות, אבל על הקלות, י"ל דשפיר מכפר אפי' למעשה בלא תשובה. וע"ע **במהרצ"ח** לעיל (ח.) מש"כ להביא מקור אחר לדברי הרמב"ם.

(ה) **לא קראו מקרא קודש- פרש"י**, לא קיבלו בברכותיו לומר מקדש ישראל ויוה"כ. וכ' **התוס'** דלא נהירא, דלא מצינו ברכות יוה"כ שיהיו מדאורייתא. ופי' בשם ר"ת דקראו מקרא קודש היינו מי שמודה שב"ד קדשו ליו"כ, ושובת ממלאכה מחמת קדושת היום. וע' **בערוך לנר** (כריתות סוף ז.) דכ' דודאי גם רש"י מודה דכסות נקי' הוא מקרא קודש (וכמו שכ' תוס' שם), אלא דס"ל לרש"י דעיקר הענין של מקרא קודש הוא שמפריש קדושת יום הכפורים משאר ימים, באיזה ענין שעושה כן. וא"כ, כיון דחז"ל תקנו להזכיר קדושת יום הכפורים בתפלה, א"כ אם הוא אינו רוצה להזכירו, א"כ זהו חילול יוה"כ, דזה נקרא לא קראו מקרא קודש, כיון דזהו האופן שחז"ל תקנו לקדשו והוא אינו רוצה לעשות כן.

(ו) **תלמוד לומר יום כפורים הוא, מ"מ-** הק' **תוס'**, עכ"ז מהו הסתירה, הרי י"ל דמיירי בעשה תשובה, ולעולם ס"ל דאין יוה"כ מכפר אלא על השבין. וע' **ברמב"ן** שהק' כע"ז, דדלמא לעולם מיירי בשב משאר עבירות ועדיין נכשל בזו, וקמ"ל דאשאר עבירות עכ"פ מכפר. ותי' דס"ד דכשהברייתא אומר מ"מ, משמע אף על עבירה זו מכפר, אע"פ שלא שב מזה. א"נ, ס"ל לאביי דאי יוה"כ אינו מכפר אלא על השבין, א"כ זה שאינו מודה בו, סברא הוא לומר שאינו מכפר עליו כלל, דהו"ל כחטאת ואשם, דהאומר אין חטאת מכפר, הרי הדין הוא דאין החטאת יכול לכפר עליו, ואע"פ ששב מידיעתו באותה עבירה, וא"כ י"ל דה"ה כאן. וע' **בחתם סופר** שכ' תי' ב' זו ליישב קו' תוס', דהו"ל כמי שאמר שלא יכפר

(י) ור"י אמר לך להכי איתקוש, שיהו שוים במראה ובקומה ובדמים- ע' בתוס' ביומא (סב. ד"ה שני) שהק' דמנ"ל לר"ש שצריכין להיות שוין במראה וכו'. וכ' דאין לומר משום דאין היקש למחצה, ע"ש לביאורו. ומסיק התם דבאמת יש כמה הקישים, ע"ש באריכות. וע' בתורת חיים כאן, דפי' קו' הגמ' לעיל מ"ט דר"ש, דהיינו דבשלמא לר"י א"ש, די"ל דאין היקש למחצה, וא"כ שפיר י"ל דכשם שישראלים יש להם כפרה ע"י השעיר, כן כהנים. אולם לר"ש, דס"ל דאין מקישין לגמרי, שהרי אין הכהנים מתכפרים ע"י השעיר, א"כ ע"כ אין ההיקש לכל דבר, וא"כ מהכ"ת דכהנים נתכפרו לגמרי כלל. וע"ז תי' דר"ש ס"ל דמקישים מהא דכתי' ולקח את שני השעירים, והיקש זה הוא לכל מילי, להא דשוין במראה, וגם לענין כפרה, וס"ל דהיקש זה עדיף מההיקש דיכפר. אולם ר' יהודה ס"ל דהיקש דיכפר עדיף מההיקש דולקח, ולכן הוא פי' דהיקש דהא דולקח מוקמי' לה להא דצריכין להיות שוין במראה, וכו'.